

Animal Health Matters.
For Safe Food Solutions.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Federal Department of Economic Affairs,
Education and Research EAER
State Secretariat for Economic Affairs SECO

Небезпечні фактори у молоці. Ситуація в Україні.

Вікторія Лець
провідний експерт проекту
з питань ветеринарії та
безпеки молочних продуктів

Небезпечний фактор vs ризик

- **Небезпечний фактор:**

- Біологічний, хімічний або фізичний агент або стан продукту харчування, який має потенціал викликати несприятливі наслідки для здоров'я (*Комісія Кодексу Аліментаріус*)
- Будь-який хімічний, фізичний, біологічний чинник харчового продукту або його стан, що може спричинити шкідливий вплив на здоров'я людини (*Закон України Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів*)

- **Ризик:**

- **ймовірність** несприятливого впливу на здоров'я і тяжкості цього впливу, який виникає в наслідок **небезпеки** в харчових продуктах (*Комісія Кодексу Аліментаріус*)

Небезпечні фактори у молоці

фізичні

біологічні

хімічні

<https://sites.google.com/site/issledovaniemoloka>

<http://www.probiotica.ru/folder15/cows/>

<http://www.myshared.ru/slide/930678/>

<https://blogs.ubc.ca/moirazhou>

Небезпечні фактори у молоці

біологічні

<http://www.probiotica.ru/folder15/cows/>

<http://www.myshared.ru/slide/930678/>

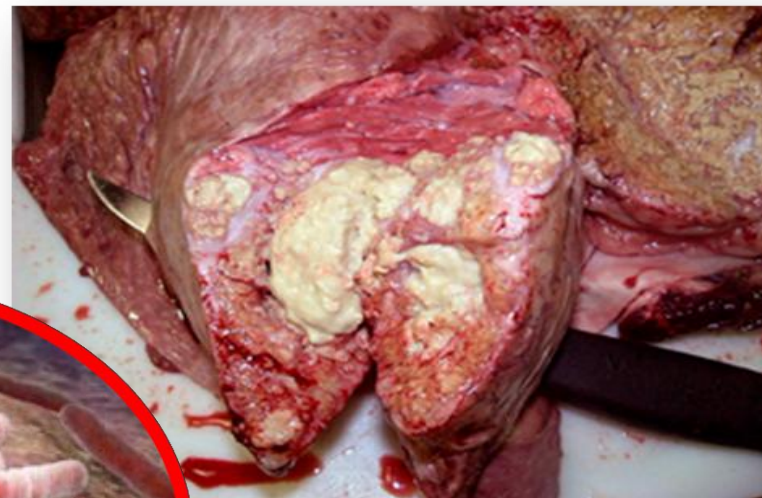
<https://blogs.ubc.ca/moirazhou>

Сире молоко та молочні продукти можуть бути:

- джерелом збудників багатьох інфекційних хвороб
- токсикозів бактеріального походження
- токсикоінфекцій

Туберкулез ВРХ

<https://foodpoisoningbulletin.com/2016/mycobacterium-bovis-tuberculosis-may-be-spread-through-the-air/>
http://kodomo.cmm.msu.ru/~marina_g/M.bovis/M.bovis.html

Туберкульоз ВРХ

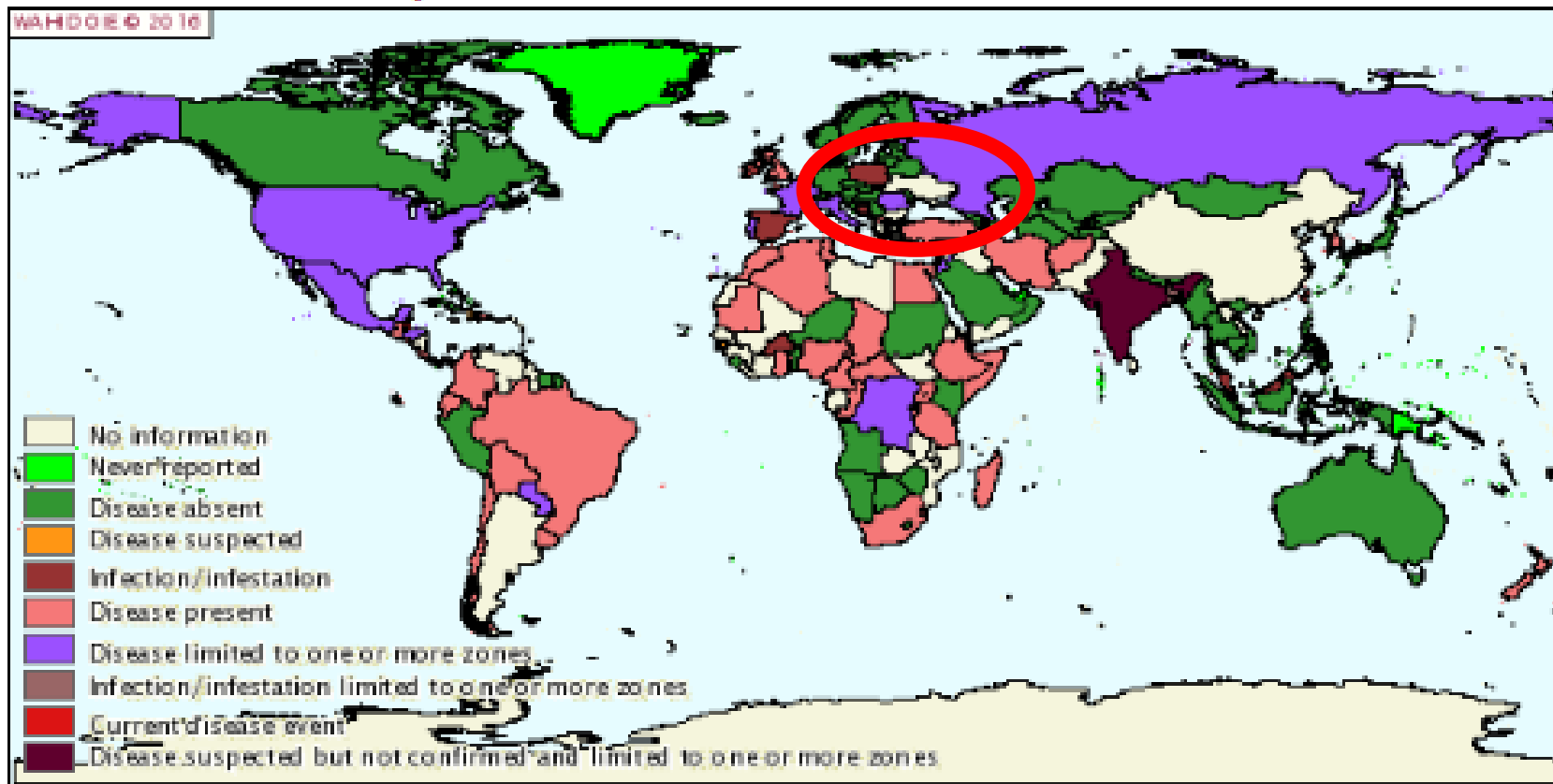
Може передаватися від тварин до людини і навпаки

Туберкульоз ВРХ

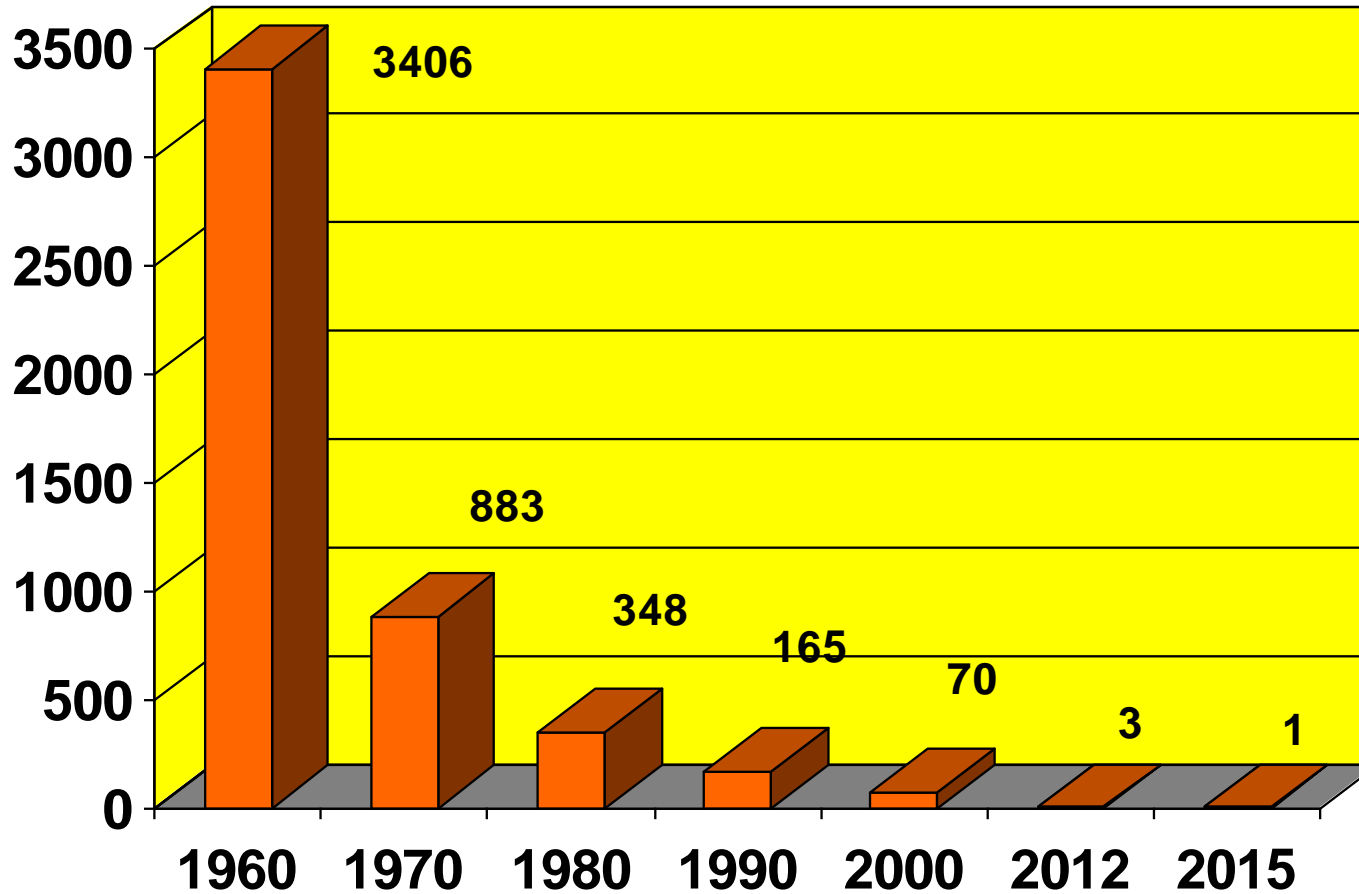
Поширення туберкульозу великої рогатої худоби в світі за період червень-грудень 2015 року, МЕБ

Disease distribution maps

Туберкульоз ВРХ

Наявність неблагополучних по туберкульозу господарств в Україні на період з 1960 по 2015 роки

Туберкульоз ВРХ

Динаміка перебігу туберкульозу ВРХ в Україні за період з 2010–2015 роки

Роки	Було н/п на початок року	Виявлено за звітний період		Оздоровлено н/п	Залишилось на кінець звітного періоду	
		н/п	хворих тварин (гол.)		н/п	хворих тварин (гол.)
2015	1	1	31	1	1	
2014	1	1	89	1	1	
2013	1	1	323	1	1	
2012	3	1	311	3	1	
2011	2	4	252	3	3	
2010	2	3	240	3	2	

З початку 2016 року проведено **934,2 тис. алергічних досліджень** на туберкульоз.

Станом на 01.06.2016 територія України благополучна щодо туберкульозу.

Бруцельоз

- На сьогоднішній день Україна вільна від бруцельозу тварин.
- Останній випадок бруцельозу ВРХ був у **1992 році**.
- Здійснюється лабораторний контроль серологічно – сироватка крові, бактеріологічно - дослідження абортплодів, мертвонароджених.

Динаміка серологічних досліджень (млн.)

	2011	2012	2013	2014	2015	6 міс 2016
Досліджень (млн.)	3,3	3,2	3,2	3,0	2,8	1,0
Позитивних результатів	–	–	–	–	–	–

Ящур

Останній випадок зафіксований в 1988 році.

- З 1992 року Україна має статус держави вільної без застосування вакцинації.
- Проводиться клінічний нагляд за тваринами
- Диференційні лабораторно-діагностичні дослідження всіх випадків зі схожими ознаками (некробактеріоз, мікози й т.п.)
- Україна не завозить вакциновану проти ящуру худобу

Лейкоз

Динаміка перебігу лейкозу ВРХ в Україні за період з 2010–2016 роки

Роки	Було н/п на початок року	Виявлено за звітний період	Оздоровлено н/п	Залишилось на кінець звітного періоду	
	н/п	н/п		н/п	хворих тварин (гол.)
2015	6	9	6	9	1654
2014	2	8	4	6	1344
2013	2	7	7	2	407
2012	14	1	13	2	445
2011	30	13	29	14	3790
2010	47	9	26	30	6079

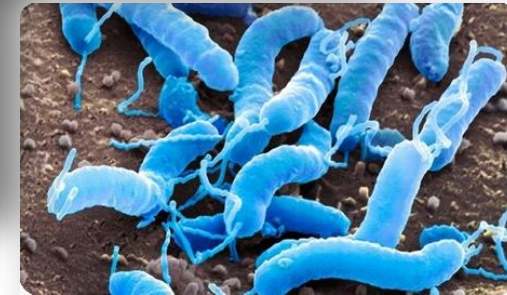
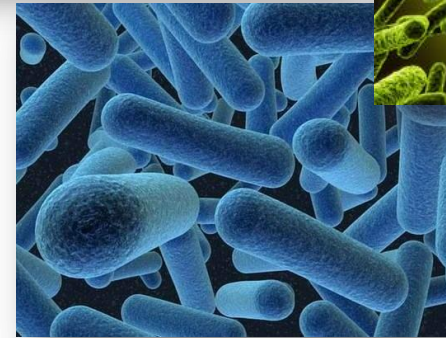
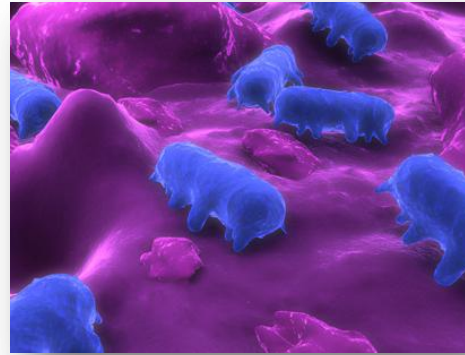
З початку 2016 року проведено **більше 1,1 млн серологічних досліджень** ВРХ на лейкоз.

Станом на 01.06.2016 в Україні **лишилося 10 неблагополучних пунктів** у Рівненській області 1 н/п та Харківській області 9 н/п

Основні небезпечні мікроорганізми молока та молокопродуктів

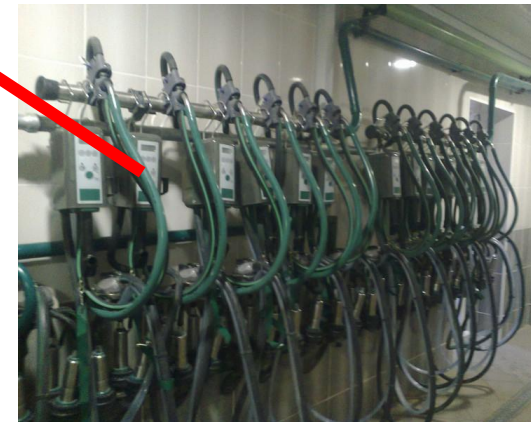
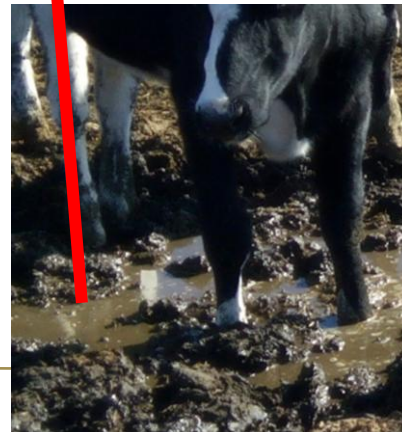
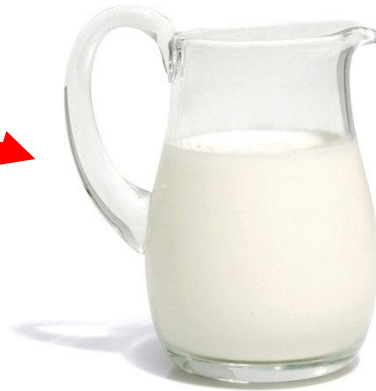
- Salmonella
- Listeria monocytogenes
- Staphylococcus. aureus
- Campylobacter jejuni
- Escherichia coli O157:H7
- Yersinia enterocolitica
- Enterobacter sakazakii

... деякі з них 20 років тому не вважалися причиною захворювань харчового походження

Причини контамінації молока до і після доїння

Фактори ризику передачі патогенів через молоко

Що означає поява *Streptococcus agalactiae* і золотистого стафілокока в збірному молоці?

Staphylococcus aureus в молоці

- *S. aureus* є причиною маститу в молочних тварин і може часто зустрічатися в сирому молоці від корів з недіагностованим маститом

- Навіть у випадках субклінічних маститів у молоці знаходиться до 10⁵ КУО/мл *S. aureus*

Ентеротоксин *Staphylococcus aureus* в молоці

- *S. aureus* руйнується під час пастеризації

Проте,

- **токсини термостабільні**
- Ентеротоксин може протистояти як процесу пастеризації молока, так і стерилізації консервованих продуктів
- **стійкі до протеолітичних ферментів**
- наприклад, трипсин в кишечнику

Ентеротоксин *Staphylococcus aureus* в молоці

Staphylococcus aureus в молоці

Контроль в Україні

- контроль маститу кожної корови 1 раз в місяць
- тільки в деяких випадках патогенні мікроорганізми в молоці від корів з маститом ідентифікуються
- відповідно до **мінімального переліку досліджень сировини** (зареєстрованих в Міністерстві юстиції України від 28.04.2004 р № 549/9148), такі види досліджень є обов'язковими:
  - *S. aureus* (КУО/0,01 г) в м'яких сирах - не дозволено
  - *S. aureus* (КУО/0,01 г) в інших видах сиру – 5×10^2

Listeria monocytogenes

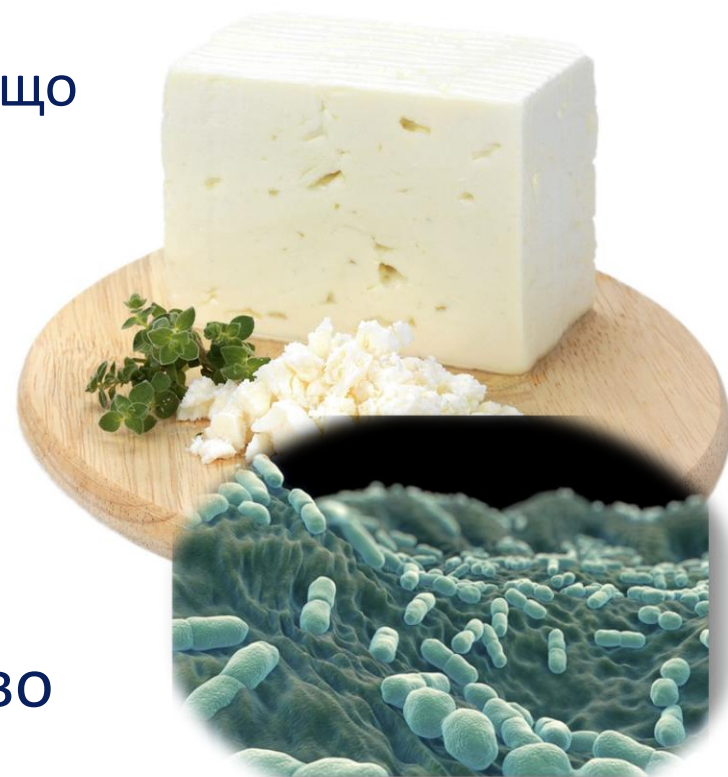
- *Listeria monocytogenes* виживає при низьких температурах і в широкому діапазоні рН
- Рівень вмісту зростає при низькій температурі (в холодильнику)
- Низька якість силосу з високим рН ($\text{pH} > 4,0$) є фактором ризику
- Швидко гинуть під час пастеризації, але при певних умовах може виникнути терморезистентна форма

Listeria monocytogenes

- **Збудник викликає лістеріоз у людей, з симптомами легкої діареї, менінгіту, сепсису, абортів і мертвонародження**
- **Епідеміологічні дані світу свідчать про те, що більшість випадків харчового походження**
- **Відомі випадки нечасті, але від 20 до 40% призводить до смертельного результату у сприйнятливих людей**
- **Хвороба пов'язана з лише кількома вірулентними штамми**

Молоко і молочні продукти, особливо **м'які сири**, причетні до виникнення спалахів лістеріозу у світі

Небезпечні фактори у молоці

хімічні

<https://sites.google.com/site/issledovaniemoloka>

<http://www.probiotica.ru/folder15/cows/>

<http://www.myshared.ru/slide/930678/>

<https://blogs.ubc.ca/moirazhou>

Хімічні небезпечні фактори, що можуть з'явитися на етапі отримання сирого молока, пов'язані з:

- неналежною безпекою кормів

- залишками ветеринарних препаратів

- неправильно використаними дезінфектантами

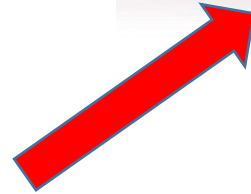
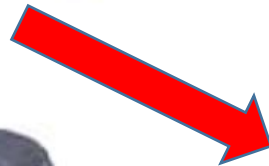

Згідно з вимогами ДСТУ 3662 сире ґатункове молоко не має перевищувати чинні гранично допустимі рівні по:

- антибіотиках
- пестицидах
- мікотоксинах
- токсичних елементах
- нітратах
- заборонених гормональних препаратах
- радіонуклідах

Залишки антибіотиків у молоці

Першопричини залишків антибіотиків в молоці

- відсутність консультацій з лікарем
- не дотримання рекомендацій лікаря при виборі препарату
- не дотримання вказівок виробника для правильного лікування
- не дотримання відповідного періоду виведення
- ненароком подоїли оброблену корову в загальну цистерну

*Milk and Dairy Beef Drug Residue Prevention, 2015

...причини залишків антибіотиків в молоці

- недотримання правил утримання тварин, що знаходяться на лікуванні
- корми, контаміновані антибіотиками
- фізіологічні особливості тварини
- неналежний контроль молока
- фальсифікація молока з ціллю зниження загального бактеріального числа

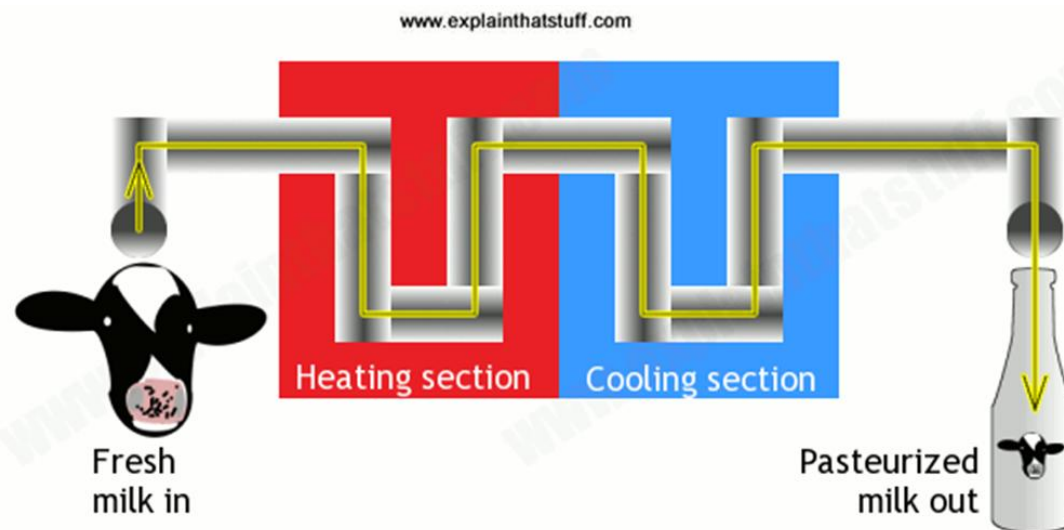
...причини залишків антибіотиків в молоці

- Враження кормів пліснявими грибами

Залишки антибіотиків у молоці

- також змінюють якість обробки сирого молока шляхом пригнічення заквасок, які використовуються при приготуванні сиру і інших ферментованих молочних продуктів
- **пастеризація** і інші види термообробки усувають хвороботворні мікроорганізми але **мають обмежений вплив на залишки антимікробних засобів**

з антибіотиком

з антибіотиком!!!

(Brady and Katz, 1988, Moats, 1988)

Залишки антибіотиків у молоці

Вплив на здоров'я:

- Гострі прояви (ег. алергенність)
- Хронічні прояви (ег карциногенність)
- Антимікробна резистентність

**WHAT'S WRONG
WITH MILK?**

Антибіотикорезистентність

- Безрецептурний продаж антибіотиків
- Надмірне і неналежне їх призначення
- Недосвідченість фермерів у питаннях застосування антибіотиків
- Використання антибіотиків як стимуляторів росту та харчових добавок у тваринництві

- Мікроорганізми швидко змінюють обмін речовин при яких антибіотик не має «своїї» мішені
- Розвиваються морфологічно нові мікроорганізми зі своєрідним обміном речовин: синтезують нові ферменти, які руйнують антибіотики

Резистентність до антимікробних препаратів: питання концепції «єдиного здоров'я»

Marco Domino, Reuters

Zohra Bensemra, Reuters

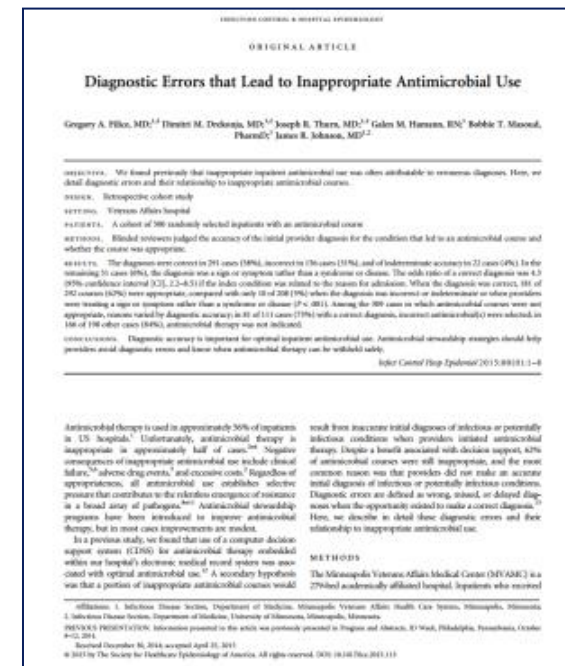

Goran Tomasevic, Reuters

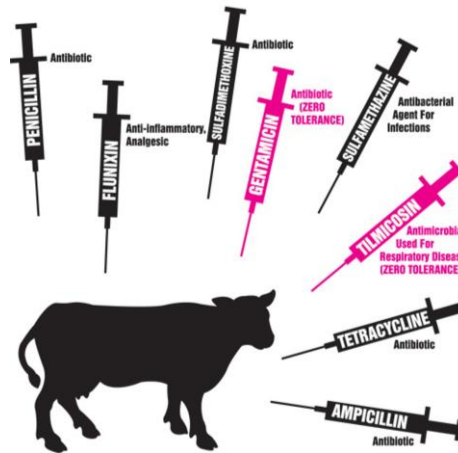

Неправильне використання у людей...

- Індія: будь-який антибіотик можна купити без рецепта (Saradamma *et al.*, 2000, Soc Sci Med., 50 (6): 891-903)
- Пекін: 98% дітей з грипом = антибіотик (Yezli & Li, 2012, Int J Antimicrob Agents, 40 (5): 389-397)
- ~50% рецептів є неправильними (Werner *et al.*, 2011, BMC Infect Dis, 11:187)

Як правильно використовувати антимікробні препарати (у тварин)?

Період виведення: Час, необхідний після введення лікарського засобу тварині, для забезпечення того, щоб залишки препаратів в молоці (і / або м'ясі) були нижчими максимальної межі залишків.

Важливі тези:

- ✓ Резистентність до антимікробних препаратів одна з найбільших загроз в охороні здоров'я і якщо не контролювати, спосіб нашого життя буде значно змінений.
- ✓ Будь-яке використання веде до резистентності.
- ✓ Кожен з нас може зробити невеликий, але суттєвий внесок. Зараз настав час!

Основні причини для дослідження молока на вміст антибіотиків:

- ризики для **здоров'я** споживачів
- технологічні ризики
- необхідність дотримання **вимог законодавства**

tabletki.pp.ua

[*www.ankar.by](http://www.ankar.by)

Залишки антибіотиків у молоці

Державний контроль:

- План державного моніторингу залишків ветеринарних препаратів та забруднювачів в молоці
- відповідно до мінімального переліку досліджень сировини (zareestrovanih v Ministerstvi yustitsii Ukraini vid 28.04.2004 p № 549/9148):
  - антибіотики (тетрациклін, стрептоміцин, пеніцилін) у молоці досліджуються раз на 6 місяців
- Наказ № 246 “Заходи щодо попередження надходження хлорамфеніколу та інших залишків ветеринарних препаратів у молочні продукти українського виробництва у 2011-2016 роках”
  - присутність хлорамфеніколу у сирому молоці – 1 раз в місяць

Пестициди

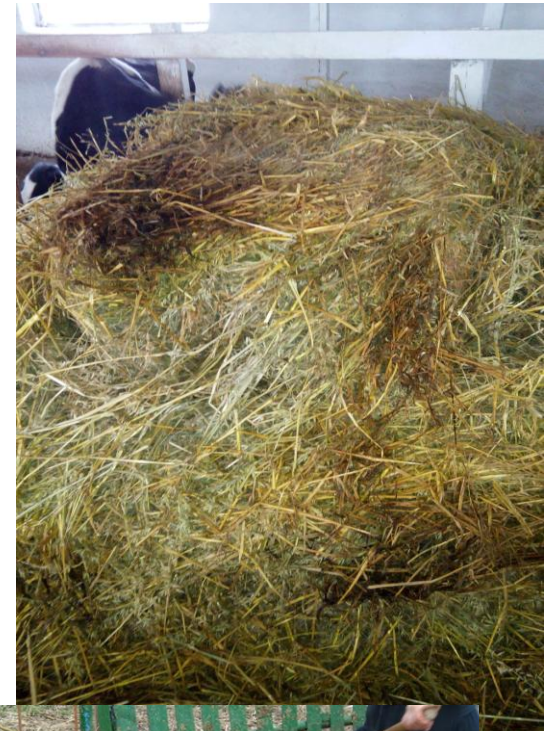

- канцерогени
- викликають природжені вади розвитку плода
- нервові і шкіряні захворювання

Мікотоксини у молоці

АФЛАТОКСИНИ

- Тварини піддаються впливу **афлатоксина В1** споживанням **забруднених кормів**, в яких мікотоксини виробляються при неправильному зберіганні.
- **Передача токсину в молоці** відбувається у вигляді метаболіту афлатоксину **М1**.
- Токсин **не руйнується** під впливом пастеризації молока.
- **Афлатоксин М1** - канцероген для людини

Небезпечні фактори у молоці

фізичні

- ✓ шматочки металу;
- ✓ уламки скла;
- ✓ тріски;
- ✓ камінці;
- ✓ кістки;
- ✓ Інші.

<http://www.probiotica.ru/folder15/cows/>

<http://www.myshared.ru/slide/930678/>

<https://blogs.ubc.ca/moirazhou>

Отже, відсутність уваги до безпечності молока та молочних продуктів може завдати шкоди здоров'ю споживача та економічного збитку виробнику молочної продукції. Прогресивним напрямом досягнення гарантованої безпечності продукції є аналіз ризиків під час їхнього виробництва і визначення контрольних точок у технологічному процесі.

Animal Health Matters.
For Safe Food Solutions.

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Confederation

Federal Department of Economic Affairs,
Education and Research EAER

State Secretariat for Economic Affairs SECO

Дякую за увагу!

